

УДК 332.146.2

Фінагіна О.В., д.е.н., проф., Черкаський державний технологічний університет

Захарова О.В., д.е.н., проф., Черкаський державний технологічний університет

Сурай А.С., к.е.н., доц., Черкаський державний технологічний університет

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗНАТЬ УКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ДІЛОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Форсування розвитку ділового середовища регіону потребує розуміння методології цього процесу, досконалого визначення і обґрунтування понятійно-категорійного апарату. У дослідженні визначено рівні функціонування ділового середовища як інформаційного відображення комплексного розвитку просторових систем. Визначена роль ділового середовища як інституту визнання й закріплення змін у суспільстві, орієнтованих на гармонізацію економічних і соціальних інтересів регіону, виокремлено ключові інтереси: економічні, геополітичні, інформаційно-комунікаційні, соціокультурні, екологічні, правові, інституційні.

Систематизовано моделі розвитку економіки (країни, регіону) на основі визначення та цільового механізму регулювання ділового середовища. Доведена необхідність залучення дієвого мотиваційного апарату в процесі побудови унікальної вітчизняної моделі ділового середовища регіону, до складу якого мають бути включеними такі важелі, як фіскальний, інфраструктурний, кластероутворюючий, інноваційно-освітній, соціалізаційний, експортоорієнтований тощо. Конкретизовано основні процеси розвитку та змін ділового середовища з позицій складності систем, дії законів інтеграції і синергії, перетворень на рівнях зовнішнього і внутрішнього середовищ. Визначено перспективні напрями досліджень ділового середовища на рівні регіонів і регіонального менеджменту: аналіз конфліктів і проблем; дисбаланс механізмів розвитку та інтересів стейкхолдерів ділового середовища регіону; розробка дієвого прототипу ділового середовища регіону, методики комплексної оцінки ділового середовища; визначення можливостей трансформаційного перенесення успішного досвіду.

Ключові слова: ділове середовище, регіон, регіональний менеджмент, розвиток, система знань

Рис.5, Літ.19

Финагина О.В., Захарова О.В., Сурай А.С.

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ЗНАНИЙ УКРАИНСКОГО РЕГИОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТА: ДЕЛОВАЯ СРЕДА

Форсирование развития деловой среды региона требует понимания методологии этого процесса, определения и обоснования понятийно-категориального аппарата. В исследовании определены уровни функционирования деловой среды как информационного отображения комплексного развития пространственных систем. Определенная роль деловой среды как института признания и закрепления изменений в обществе, ориентированных на гармонизацию экономических и социальных интересов региона, выделены ключевые интересы: экономические, геополитические, информационно-коммуникационные, социокультурные, экологические, правовые, институциональные.

Систематизированы модели развития экономики (страны, региона) на основе определения и целевого механизма регулирования деловой среды. Доказана необходимость привлечения эффективного мотивационного аппарата в процессе построения уникальной отечественной модели деловой среды региона, в состав которого

должны быть включены такие рычаги, как фискальный, инфраструктурный, кластерообразующий, инновационно-образовательный, социализационный, экспортноориентированный. Конкретизированы основные процессы развития и изменений деловой среды с позиций сложности систем, действия законов интеграции и синергии, преобразований на уровне внешней и внутренней среды. Определены перспективные направления исследований деловой среды на уровне регионов и регионального менеджмента: анализ конфликтов и проблем; дисбаланс механизмов развития и интересов стейкхолдеров деловой среды региона; разработка действенного прототипа деловой среды региона, методики комплексной оценки деловой среды; определение возможностей трансформационного переноса успешного опыта.

Ключевые слова: деловая среда, регион, региональный менеджмент, развитие, система знаний

Finagina O., Zakharova O., Surai A.

THE PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE KNOWLEDGE SYSTEM OF UKRAINIAN REGIONAL MANAGEMENT: BUSINESS ENVIRONMENT

Forcing the development of the business environment of the region requires an understanding of the methodology of this process, the definition and substantiation of the concept-categorical apparatus. The study determines the levels of functioning of the business environment as an information display of the complex development of spatial systems. A certain role of the business environment as the institution of recognition and consolidation of changes in society, oriented to harmonize the economic and social interests of the region, highlighted key interests: economic, geopolitical, information and communication, sociocultural, ecological, legal, institutional.

The models of economic development (country, region) are systematized on the basis of the definition and target mechanism of regulation of the business environment. The necessity of attracting an effective motivational apparatus in the process of constructing a unique domestic model of the business environment of the region, which should include such levers as fiscal, infrastructure, cluster-building, innovation-educational, socialization, export-oriented, should be included. The main processes of development and changes of the business environment from the standpoint of the complexity of systems, the actions of the laws of integration and synergy, transformations at the level of the external and internal environment are specified. The perspective directions of business environment research at the level of regions and regional management are defined: analysis of conflicts and problems; imbalance of development mechanisms and interests of stakeholders in the business environment of the region; development of an effective prototype of the business environment of the region, methods of integrated assessment of the business environment; definition of the possibilities of transformational transfer of successful experience.

Key words: business environment, region, regional management, development, knowledge system

Перспективний розвиток ділового середовища є невід'ємною умовою поступової стабілізації фінансово-економічного стану на регіональному рівні та забезпечення тенденцій його подальшого прогресу, а тому потребує досконалого визначення і обґрунтування понятійно-категорійний апарат цього досить нового для українських реалій явища. При цьому особливу увагу необхідно приділити не стільки адаптації досить поширеного й прогресивного зарубіжного досвіду, скільки розробці на його

основі національних підходів, методів й інструментів розвитку українського регіонального ділового середовища. Лише за таких умов можливо досягти збалансованості інтересів й сталого зростання у соціальній й фінансово-економічній сферах регіонального розвитку, ефективності процесів формування національного бізнесу.

Світова економічна теорія пропонує значний обсяг доробок, присвячених різним аспектам формування й регулювання ділового середовища регіону. Так, інституційні аспекти формування бізнес-середовища розкрив Ф. Хайек [1]. Питання конфігурації інституційного забезпечення розвитку регіонального ділового середовища визначали Н. Солоділова, Р. Маліков і К. Грішин [2]. Р. Манн [3] і О. Набока [4] розглядали ділове середовище через призму економічних взаємозв'язків. У контексті культурно-ментальних зрушень ділове середовище вивчали Н. Коваленко [5] і М. Мельник [6]. Проблематику формування ділового середовища у світлі активізації інформаційних потоків досліджували В. Мартінович [7] і С. Шкарлет [8].

Разом із тим, під час дослідження праць, присвячених регулюванню ділового середовища регіону було встановлено наявність певних перешкод й методологічних ускладнень, що гальмують процес результативного нагромадження знань за обраною тематикою. Так, по-перше, більшість положень не мають комплексного й синтетичного характеру з позиції цілісності ділового середовища, його мультикомпонентності, урахування тенденцій впливу на результативність регулювання таких його складових, як економіка, соціум, культура, правові інституції і регулятори тощо. По-друге, більшість з наявних досліджень не враховує вплив стрімких змін і трансформацій, що відбуваються в інформаційному просторі та тенденцій соціального прогресу. По-третє, автори здебільшого не акцентують уваги на необхідності урахування складних процесів одночасного нагромадження як формальних, так і неформальних знань у досліджуваному питанні. По-п'яте, недостатню кількість досліджень присвячено синергетичним аспектам потенціалу розвитку ділового середовища та методичному супроводженню реалізації новітніх його форматів. Перелічені моменти підтверджують доцільність проведення подальших досліджень у визначеній тематиці.

Метою роботи є розвиток системи знань про ділове середовище регіону.

У системі сучасних економічних знань чітку роль відіграє регіональний менеджмент, орієнтований на створення відповідної системи новітніх знань, активні зміни в його економічному та соціальному просторах. Це загальносвітовий процес, в якому важливе місце належить національній школі економічних досліджень з її чималими здобутками й перспективами подальшого зростання. З огляду на швидке еволюціонування світових економічних й управлінських теорій регіональний менеджмент має стати базою для суттєвого розширення меж досліджень у сфері ділового середовища.

Водночас на сьогоднішній день в системі українських наукових досліджень ще не склалося комплексного розуміння ролі ділового середовища як інституту визнання й закріплення змін у суспільстві, орієнтованих на гармонізацію економічних і соціальних інтересів регіону. Лише у 2016 р. в Україні вперше було здійснено спробу оцінити ділове середовище у межах Програми USAID «Лідерство в економічному врядуванні», складовою якої став розроблений спеціальний національний інструмент – «Щорічна оцінка ділового клімату» [9]. Не зважаючи на те, що даний документ не містив повного інформаційного спектру даних у регіональному розрізі, його слід вважати позитивним зрушенням у розширені кола аналітичних знань у сфері досліджуваного явища.

Було встановлено, що ділове середовище носить багатокomпонентний характер і включає захист інтересів національних виробників; формування балансу експорту й імпорту продукції і послуг регіону; регулювання міграційних потоків населення і, у першу чергу, молоді й представників бізнесу; захист внутрішнього ринку; інституціалізацію бізнес-інфраструктури; зміну стандартів ведення бізнесу країни або певного регіону; зміну стандартів і норм культури тощо. Через таку побудову воно є досить чутливим до змін якісних і кількісних характеристик базових законів і закономірностей; державного, регіонального й галузевого регулювання; активізації інноваційної діяльності й науково-технічного прогресу; норм і культури ведення бізнесу, що і визначає його місце і роль у системі гармонізації економічних і соціальних інтересів регіонів (рис. 1).

Рис. 1 - Роль і місце ділового середовища у системі гармонізації економічних і соціальних інтересів

Джерело: авторська розробка

Окремі положення та первинне бачення теорії ділового середовища сформовано на сукупності знань міжнародної економіки та окремих тематичних напрямів зовнішньоекономічної діяльності, політології та культурології, галузевої економіки й менеджменту, регіональної економіки та менеджменту, підприємницької й інноваційної економіки. Така широта охоплення тільки підтверджує унікальність, актуальність і перспективність означеної проблематики, формує пріоритетне бачення потенціалу нового знання у поточних і майбутніх дослідженнях, які є орієнтованими на формування комплексної взаємодії у парадигмі відносин «світова економіка → національні економіки → регіональні економіки → галузеві комплекси → суб'єкти господарської діяльності регіону → населення». Наведена парадигма відносин забезпечує дію механізму розвитку стейкхолдерів, завдяки чому утворюється структура відносин, можливостей впливу та системної взаємодії, формуються певні моделі економічного розвитку і зростання.

У найближчій перспективі актуальними позиціонуються моделі інноваційної, кластерної, соціально орієнтованої й інформаційно-інноваційної економіки України, які мають бути розробленими на засадах оновлених знань регіонального менеджменту. Ці моделі багато в чому є ідеалізованими, але в їх основу закладається певна модель ділового середовища з описом складових, принципів функціонування, взаємозв'язків, наявних станів і зон проблематики, регіональних особливостей, чітких векторів змін, реформ, механізмів й інструментів різних форматів цільової політики з урахуванням регіональних особливостей функціонування ділового середовища (рис. 2).

Формування і регулювання ділового середовища передбачає змістовну зміну економічних, соціальних і культурних відносин на основі чіткого бачення майбутнього економіки регіону, пріоритетного використання ресурсів. Тобто має відбутися процес переходу від неефективної економічної моделі розвитку економіки до її більш доцільного варіанту за сучасних умов господарювання регіону і країни та наявних інтеграційних тенденцій. При цьому економічну модель слід розглядати як теоретичну формалізацію, збудовану для наближення й опису економічних процесів, концептуального бачення майбутнього, що здійснюється за допомогою невеликої кількості ключових індикаторів.

Найбільш відомими у світовій системі можна вважати такі ринкові моделі національних економік, як: ліберальна (американська ринкова модель); регульована ринкова економіка (західноєвропейська модель); соціально орієнтована ринкова модель (Швеція); японська модель; олігархічна модель (коли інтереси держави підпорядковуються інтересам панівних олігархічних груп, кланів); моделі нових індустриальних країн (моделі економік Тайваню, Південної Кореї, Гонконгу, де велику роль відіграють транснаціональні корпорації, які сприяли органічному введенню економіки цих країн до міжнародного поділу праці); модель «наздоганяючих» ринкових економік (використовують країни, які намагаються протягом короткого часу трансформувати національні економіки до умов розвинутих країн світу). Саме знання щодо розвитку найбільш прогресивних економічних моделей постають ідеалізованим майбутнім України, вектором трансформації її регіональної політики.

На підґрунті зміни моделей економічного розвитку країни має сформуватися певна модель побудови її регіонального ділового середовища, яка має носити риси унікальності й неповторності. При цьому означена модель має ґрунтуватися на сукупності нагромаджених в країні спеціальних знань і досвіду, які мають трансформуватися у ґрунтовне визначення первинних векторів руху змін, управлінських рішень і дій. Мають бути розробленими концепції і стратегії системного бачення, що охоплюють всі компоненти ділового середовища та використовують всі можливі доцільні інструменти і технології його формування та регулювання. Слід також акцентувати увагу на необхідності залучення дієвого мотиваційного апарату, до складу якого мають бути включеними такі дієві важелі, як фіскальний, інфраструктурний, кластероутворюючий, інноваційно-освітній, соціалізаційний, експортоорієнтований тощо. Результативність сформованої моделі ділового середовища має діагностуватися й оцінюватися на спеціально розроблених для цього підходах й методах.

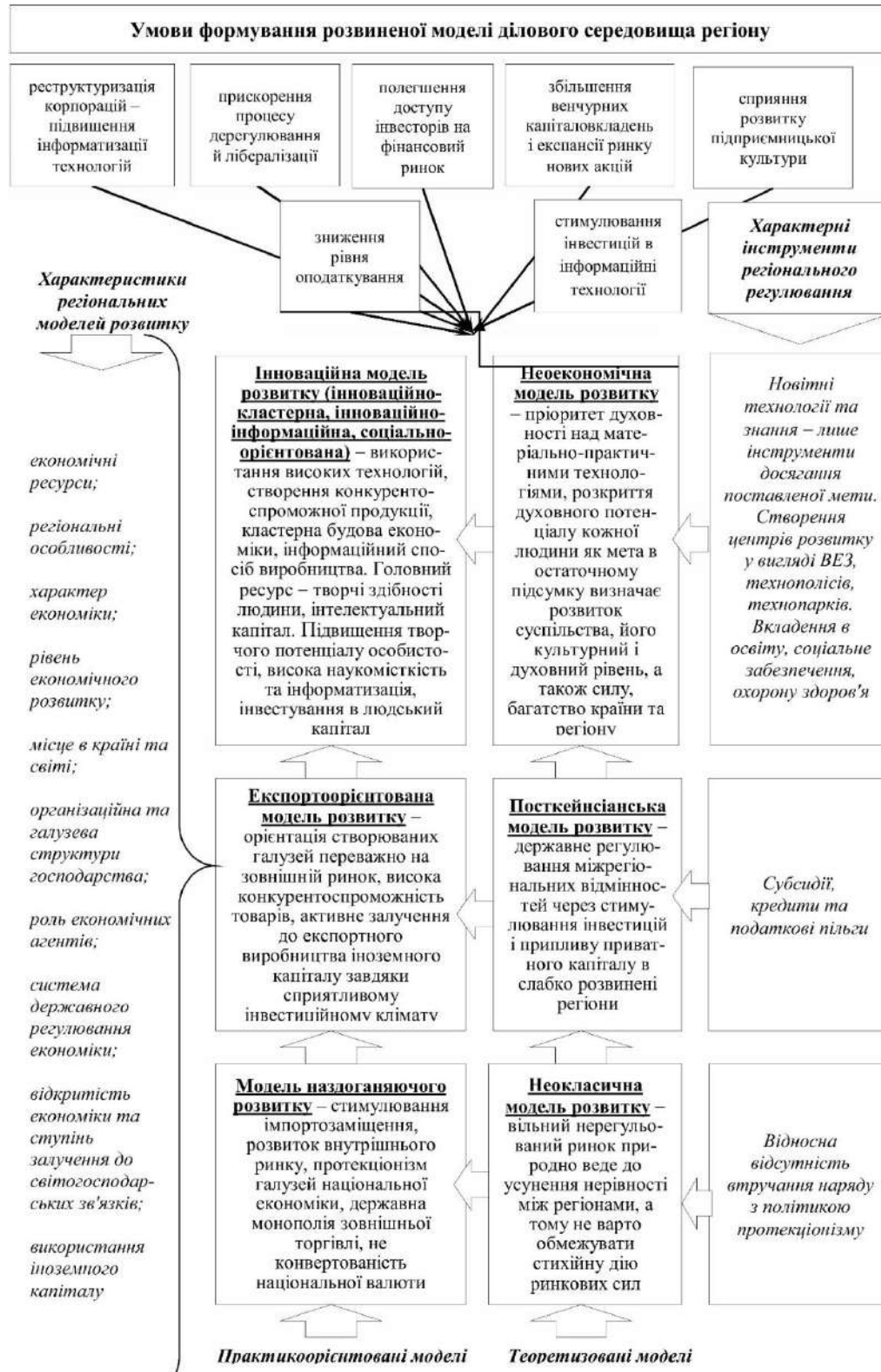

Рис. 2 - Зміни моделі розвитку економіки (країни, регіону) на основі визначення та цільового механізму регулювання ділового середовища

Джерело: авторська розробка за [4;10; 11]

Розглядати ділове середовище, як інформаційне відображення комплексного розвитку просторових систем необхідно на різних рівнях, у процесах системного інтегрування та забезпечення відтворення національного та регіонального продукту (рис. 3).

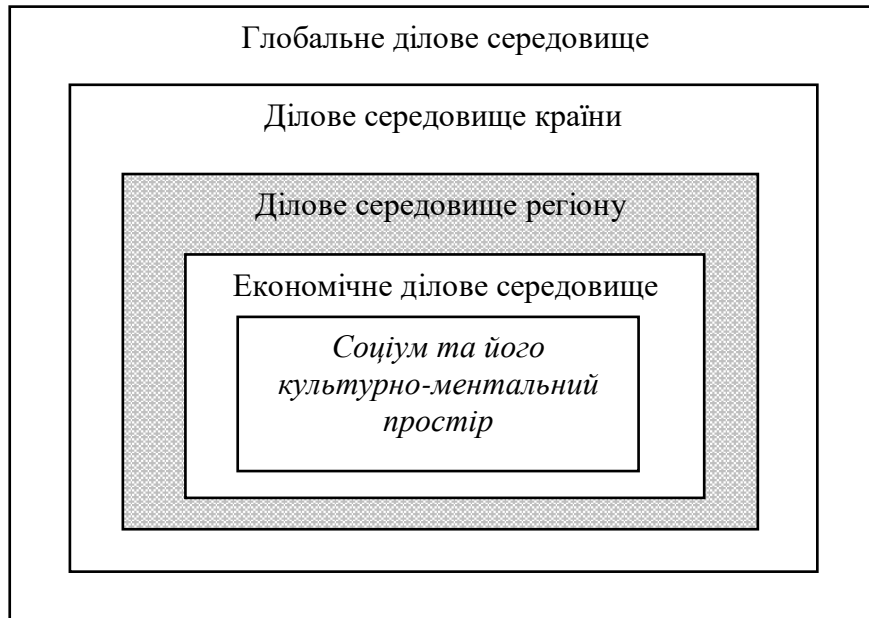

Рис. 3 - Рівні функціонування ділового середовища
Джерело: авторська розробка

У діловому середовищі актуалізується розуміння того, що у своєму відображенні більшість поточної інформації про бізнес, ділові відносини, інфраструктурне забезпечення втрачає актуальність дуже швидко, фактично до моменту її формалізації. Тобто сам момент переходу від неформального до формального сприйняття має бути лаконічним і спрямованим на конкретні цілі. Це оцінка складових, поточних станів, взаємозв'язків, тригерів розвитку, перспектив. Досягнення заявлених цілей неможливо без комплексного бачення сутності ділового середовища як надскладної системи, розробки методу його оцінки з урахуванням регіональних особливостей, що слугуватиме базисом для розробки диференційованої політики регулювання процесів розвитку ділового середовища регіонів.

Формування ділового середовища здійснюється під впливом різних груп взаємопов'язаних і взаємообумовлених інтересів, що визначають його якісні й кількісні, формальні й неформальні параметри. Ґрунтовне дослідження передумов створення ділового середовища дозволило виокремити основні групи таких інтересів:

економічні – вплив глобалізації й тенденцій розвитку світового ринку; співвідношення попиту і пропозиції на ключові для країни групи товарів на регіональному, національному і світовому ринках; конкуренція між товаровиробниками й ступінь забезпеченості основними ресурсами;

геополітичні – формування стратегічних передумов конкурентоспроможності національних товаровиробників на світових ринках, захист національних і регіональних інтересів;

інформаційно-комунікаційні – забезпечення широкого кола комунікаційних зв'язків між всіма учасниками ділового середовища регіону, що має стати основою його інноваційного розвитку;

соціокультурні – детальна розробка соціальних планів, стратегій і програм, спрямованих на збереження і популяризацію культурної унікальності й ідентичності регіону;

екологічні – формування соціальної відповідальності у напрямі забезпечення екологічної безпеки регіону і країни, запровадження сучасних стандартів якості у сфері екологічної безпеки і моніторинг їх виконання;

правові – створення умов інтеграції інтересів стейкхолдерів, формування передумов реалізації конституційних прав і свобод людини, в основі якої лежить потреба удосконалення правового статусу представників бізнес-спільноти регіону;

інституційні – формалізація й інституційне супроводження усіх процесів, що забезпечують реалізацію функціонування ділового середовища в Україні [12, с.63; 13, с.202; 14, с. 172-176; 15, с. 34; 16, с.116-120; 17, с.234-241; 18, с.5-8].

Урахування інтересів й особливостей соціально-економічного розвитку в регіонах має стати основою зростання економіки України, але для цього потрібна єдина національна ідея, чітко сформована стратегія напрямів докорінних змін, комплекс соціальних і культурологічних стандартів, які відповідають світовим тенденціям формування ділового регіонального ділового середовища. Розуміння кожного нового ступеня розвитку в Україні вимагає визначення поточних станів, виявлення основних сил впливу і можливих перспектив стабілізації її економіки. Така потреба у діагностуванні досягнутого рівня розвитку ринкового середовища в Україні вимагає збору, осмислення й формалізації спеціальних емпіричних даних. Ця інформація є необхідною для формування науково обґрунтованої, прогресивної внутрішньої та зовнішньої державної політики у сфері формування ділового середовища [19]. Такий досвід є затребуваним в реаліях України, яка має велику територію, достатню кількість регіонів із специфікою розвитку ділового середовища, регіональними особливостями культури ведення бізнесу, ментальності, географічною, ресурсною, галузевою, освітньою та іншою диференціацією.

У світовій системі знань формуються напрями нових досліджень у форматах теорії, методології, методик і практичного забезпечення розвитку ділового середовища, взаємовідносин, інформаційної наповнення цих процесів (рис. 4). При цьому теорія дослідження ділового середовища орієнтована на формування й науковий прогрес у питаннях розвитку:

методології – вивчення і нагромадження знань про закони й закономірності розвитку, дослідження передумов його і напрямів змін, визначення принципів і механізмів розвитку, формування правил і закономірностей інституціоналізації моделей середовища та її компонентів;

методики – дослідження та регулювання такого виду середовища з позиції наукового та соціокультурного прогресу, що є орієнтованими на сучасні планово-прогностичні підходи, активне використання інноваційного та інформаційного інструментарію;

практичної складової – формування управлінських технологій, механізмів й інструментів аналізу, оцінки, моніторингу і діагностик, формування стратегічних і тактичних планів, адаптація найкращого світового досвіду, забезпечення балансу інтересів у розвитку, інформаційному й комунікаційному супроводі змін й інших актуальних напрямів розвитку.

Напрями наукових досліджень

Цільове відображення ділового середовища:

Наукове – теорія, методологія та інформаційно-методичне забезпечення досліджень.

Управлінське – механізми та інструменти управління, що застосовуються у сфері формування, функціонування та розвитку ділового середовища. Об'єднує у своєму предметі політичне, соціальне, культурне та правове оточення, що впливає на діяльність інституцій. Ґрунтується на теорії та концепціях економіки, політичних наук, соціології, адміністративного права, менеджменту.

Геополітичне – розширення меж впливовості, розуміння єдності стандартів комунікаційності в світовому масштабі.

Ринково-економічне – організаційно-економічні механізми та інструменти регулювання ринкових економічних систем.

Науково-технічне – теорія, методологія та інформаційно-методичне забезпечення досліджень науково-технічного потенціалу, принципів його створення, механізмів відтворення в комплексній проекції на просторові економічні системи

Рис. 4 - Цільове спрямування розвитку та пріоритетів відображення ділового середовища в наукових дослідженнях

Джерело: авторська розробка

У комплексі знань і пріоритетів наукових досліджень ділового середовища мають бути сформованими й отримати своє розв'язання питання, орієнтовані на досягнення балансу і гармонізацію розвитку регіонів і галузей із урахуванням суспільного прогресу й системного прискорення інтеграції науки, освіти і бізнесу. Крім того на сучасному етапі Україна відчуває гостру потребу у виробленні якісної стратегії регіонального розвитку, здатної мобілізувати децентралізовані ресурси регіонального розвитку. При цьому слід враховувати той факт, що динамічне зростання й синергія використання регіональних потенціалів можливі лише на основі міжрегіональної співпраці. Це створює виклики щодо побудови нової моделі регіональної політики, провідним орієнтиром якої виступатиме консолідація локальних дій у сфері регіонального розвитку навколо реалізації загальнонаціональних пріоритетів. У цьому контексті існує необхідність у конкретизації основних процесів розвитку та змін ділового середовища з позицій складності систем, дії законів інтеграції і синергії, перетворень на рівнях зовнішнього і внутрішнього середовищ (рис. 5).

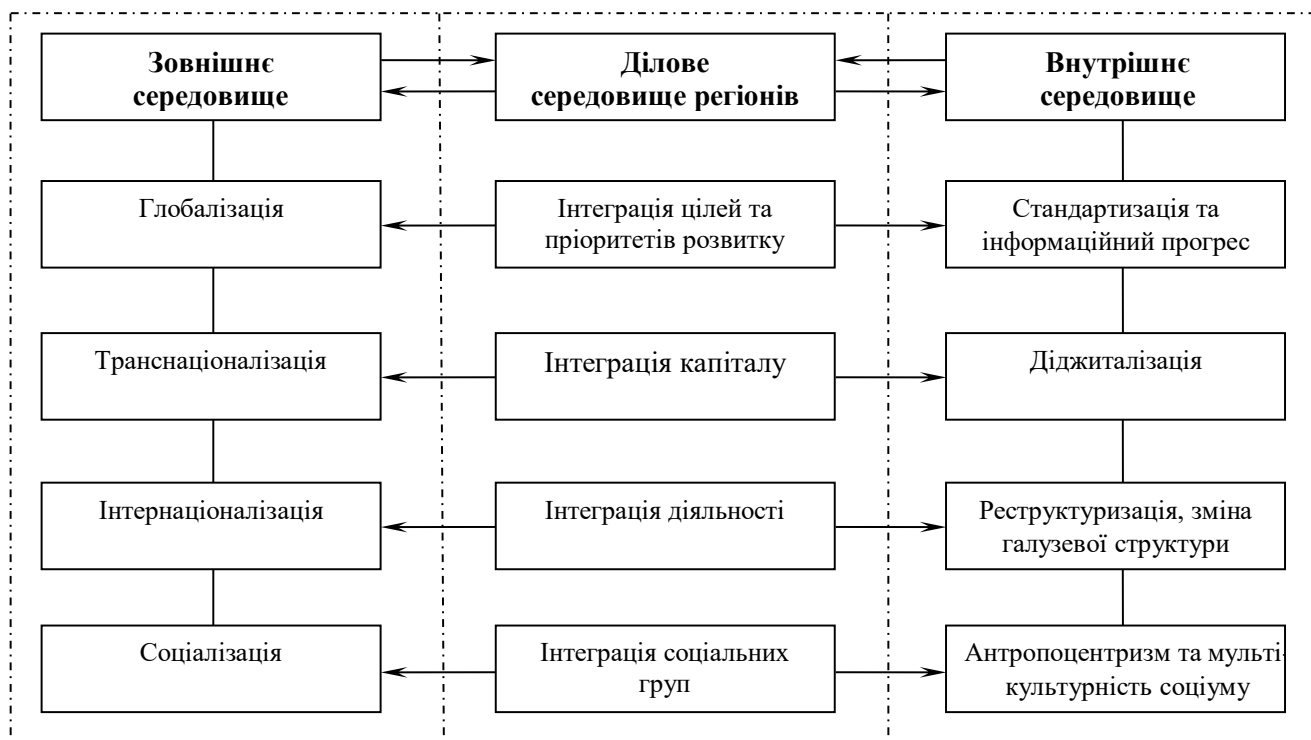

Рис. 5 - Прояв основних процесів розвитку та змін ділового середовища
Джерело: авторська розробка

Процеси перспективного розвитку припускають дію сукупності законів і закономірностей, процесів і явищ, що здійснюють одночасно упорядкувальну й дезорганізаційну дію. У результаті формуються й реалізуються різні перетворення. У зовнішньому середовищі розвиток і зміни ділового середовища проявляються у формах соціалізації, інтернаціоналізації, транснаціоналізації та глобалізації. У внутрішньому середовищі організаційні зміни отримують реалізацію та формалізуються завдяки стандартизації, діджиталізації, реструктуризації й антропоцентризму організаційної будови. При цьому забезпечення оптимізації регіонального ділового середовища й його відповідності умовам, що перманентно змінюються, вимагає його постійного аналізу,

діагностування, регулювання, коригування відповідно до ключових інтересів стейкхолдерів.

Отже, у дослідженні виокремлено економічні інтереси, які виступають рушійною силою розвитку ділового середовища та стали породженням новітніх тенденцій життєдіяльності регіонів України. Розглянуто роль і місце ділового середовища у системі гармонізації економічних і соціальних інтересів. Розкрито типи національних економік, що формують відповідне їм ділове середовище, та визначено роль у цьому процесі способу мислення спільноти країни чи окремого регіону. Конкретизовано цільове спрямування розвитку та пріоритетів відображення ділового середовища у сучасних наукових дослідженнях. Визначено прояв основних процесів розвитку та змін ділового середовища у межах сучасної теорії регіонального менеджменту.

Подальші напрями досліджень ділового середовища на рівні регіонів і регіонального менеджменту мають бути спрямованими на:

конкретизацію й вербальну оцінку інтересів стейкхолдерів регіонального ділового середовища;

аналіз конфліктів і проблем, що витікають із взаємодії стейкхолдерів із зовнішніми по відношенню до ділового середовища агентами;

невідповідність механізмів розвитку ділового середовища регіону до ключових інтересів бізнесу, населення, культурних стандартів, перспектив соціалізації;

виявлення тригерів розвитку ділового середовища та розробка механізмів їх активізації;

розробку дієвого прототипу ділового середовища регіону, що дасть змогу здійснити його імітування та оптимізувати його стан;

розробку методики комплексної оцінки ділового середовища, яка має виступати дієвим механізмом його формалізації, що створить умови для проведення регіонального порівняння, дасть змогу інтерпретувати отримані результати, розробляти та впроваджувати політику як регіонального, так і державного рівня, відповідну специфічним особливостям кожної території або регіону;

запровадження механізмів й інструментів регулювання, що враховуватимуть регіональні особливості формування ділового середовища;

вивчення та оцінку досвіду функціонування й регулювання розвитку ділового середовища інших країн і регіонів із позицій можливості трансформаційного перенесення такого досвіду на рівень регіонів України;

регулювання розвитку ділового середовища регіонів у контексті активізації формування інформаційного й інноваційного типів економіки, поширення процесів кластеризації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хайек, Фридрих Август фон. Дорога к рабству. – М.: Астрель, 2012. – 320 с.
2. Солодилова Н.З., Маликов Р.И., Гришин К.Е. Потенциал развития и факторы ограничения региональной деловой среды // Экономика региона. 2015. Ч. 2. С. 137-147.
3. Манн Р. В. Теоретико-методологічні засади розвитку регіонального менеджменту: особливості, проблеми, перспективи [моногр.] /Р. В. Манн. – Донецьк: «ВІК», – 2013. – 382 с.
4. Набока О. В. Україна та виклики сучасного глобального капіталізму.// «Гілея (науковий вісник)»: Збірник наукових праць.- К. - 2008. – Вип. 14. – С. 136 – 138.

5. Коваленко Н. П. О применении моделей менеджмента к исследованию процессов изменений /Н. П. Коваленко, И. Н. Коваленко// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 18. – С. 4-8.
6. Мельник М. І. Теоретико-методологічні підходи дослідження бізнес-середовища // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Структурна трансформація територіальних суспільних систем (Зб. наук. пр.). Вип. 5 (67) / Редкол.: відп. ред. д.е.н., проф. Є.І. Бойко. – Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – 2007. – С. 423-436.
7. Мартінович В. Г. Концептуальні підходи до вирішення проблемних питань розвитку інформаційного потенціалу регіону /В. Г. Мартінович// Вісник економіки транспорту і промисловості (зб. наук.-практич. статей). – Вип. 42 (спецвип.). – Харків: УкрДАЗТ, 2013. – С. 238-242.
8. Шкарлет С.М. Інкорпорація доміант інформаційної економіки до механізму забезпечення сталого розвитку держави // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – 2014. – Т. 1. – № 13 (02). – С. 45–53.
9. Щорічна оцінка ділового клімату 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2225568-v-ukraini-dodalosa-dilovogo-optimizmu-doslidzenna.html>
10. Перспективы Японии в XXI веке: специфика Японии и её культуры [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inance.ru/2016/09/japan/>.
11. Сурай А. С. Банк чистих моделей ділового середовища: теоретичні і методичні засади /А. С. Сурай// Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету. – Вип. 43 – Ч. 1. – Серія «Економічні науки». – Черкаси: ЧДТУ. – 2016. – С. 86-95.
12. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічних знань. – К., 1999. – С. 63.
13. Wallerstein I. M. Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World – System. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2001. –Р. 202.
14. Климовицька, Г.Ю. Регіональні особливості інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством [Текст] // Актуальні проблеми економіки. – К.: НАУ, 2005. – № 2(32). – С. 172-176.
15. Подаряща О.І. Особливості соціокультурного контенту соціальних комунікацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій. – Рівне. – 2016. – С.34.
16. Парфьонов І. Суть та природа поняття «екологічний інтерес» в системі державного регулювання регіонального розвитку. – 2013. – С.116-120.
17. Єрмоменко.Г. Сутність інтересу у цивільно-правовому контексті. Публічне право № 2 (14). –2014. – С.234-241
18. Жаліло Я. Еволюція чинників дієвості економічної політики держави та інституційна криза в Україні /Я. Жаліло//Економічна теорія. – 2015. – №2. – С. 5-18
19. Фінагіна О.В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування: монографія /О.В. Фінагіна // НАН України, Ін-т економіко-прав. досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд».